

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Соціологічний факультет
Кафедра соціології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. декана

соціологічного факультету

В'ячеслав НІКУЛІН

« - » 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАКТИКУМ З РИТОРИКИ КОНФЛІКТУ В МЕДІА»
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
галузь знань 06 – журналістика
спеціальність 061 – Журналістика
освітня програма «Медіакомунікації та зв'язки з громадськістю»
спеціалізація _____
вид дисципліни за вибором
факультет соціологічний

2024/2025 навчальний рік

«Практикум з риторики конфлікту в медіа»

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету

28 червня 2024 року, протокол № 9

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Сорока Юлія Георгіївна, доктор соціологічних наук, доцент, професор кафедри соціології соціологічного факультету

ООНОВЛЕННЯ:

Борисов Роман Ігорович, кандидат соціологічних наук, доцент закладу вищої освіти кафедри соціології соціологічного факультету

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол № 15 від 12 червня 2024 року

В.о. завідувачки кафедри соціології

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Медіакомунікації та зв'язки з громадськістю»

Гарант освітньої програми
«Медіакомунікації та
зв'язки з громадськістю»

Вікторія БОЛОТОВА

Програму погоджено з науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол № 8 від 24 червня 2024 року

Голова науково-методичної комісії
соціологічного факультету

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Практикум з риторики конфлікту в медіа» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 061 - журналістика, ОПП «Медіакомунікації та зв'язки з громадськістю».

В умовах здійснення **дистанційного навчання** дисципліна «Практикум з риторики конфлікту в медіа» вивчатиметься виключно онлайн. Лекції за навчальною дисципліною проводитимуться із застосуванням платформи ZOOM з використанням постійного посилання. 25-30% часу кожної лекції присвячено для запитань, дискусій, обговорення навчального матеріалу. Семінарські заняття проводитимуться в дистанційній формі із застосуванням створеного на платформі GOOGLE CLASSROOM курсу «Практикум з риторики конфлікту в медіа». Курс містить необхідні завдання для виконання студентами. Семінарські заняття орієнтовані на читання літератури та аналіз прочитаного, виконання практичних завдань, тестів, обговорення й дискусій. Семінарські заняття проводяться в синхронному режимі відповідно до графіку. Зворотний зв'язок з викладачем впродовж курсу здійснюватиметься також за допомогою групи в TELEGRAM та електронної пошти. Адреса викладача r.i.borysov@karazin.ua

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Конфлікти в суспільстві позначаються на поширенні специфічних форм комунікації, зокрема мові ворожнечі. Вона є продовженням соціальної боротьби в комунікаційній царині, але здатна зберігатися також після вирішення конфлікту та заважати процесам соціальної згуртованості.

Курс спрямований на формування **компетенцій** з чутливості до проявів мови ворожнечі, практичних навичок з виокремлення та знешкодження в журналістському тексті елементів мови ворожнечі.

Практичні заняття з аналізу журналістських текстів протягом курсу спираються на український та міжнародний досвід моніторингу діяльності медій в умовах конфлікту.

Результати навчання: вміння розпізнавати елементи риторики конфлікту в медіа текстах, пояснювати умови та наслідки їх використання, запобігати дискримінуючу риторику у власних текстах.

1.3. Кількість кредитів – 4

1.4. Загальна кількість годин - 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	4-й
Семестр	
8-й	8-й
Лекції	
12 год.	4
Практичні, семінарські заняття	
24 год.	6
Лабораторні заняття	
-	
Самостійна робота	
84 год.	110 год.
у тому числі індивідуальні завдання	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, Стандарту вищої освіти спеціальності за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, галузь знань 06 Журналістика, спеціальність 061 Журналістика (затверджений та введений в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 20.06.2019 р. № 864 зі змінами наказ МОНУ № 593 від 28.05.2021 року) здобувачі вищої освіти повинні набути компетентності та демонструвати такі результати навчання:

Загальні компетентності визначені стандартом вищої освіти спеціальності та визначені університетом:

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК02. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК03. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК05. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК06. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК07. Здатність працювати в команді.

ЗК08. Здатність навчатися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК09. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і

технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК11. Здатність спілкуватися державною мовою.

ЗК12. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

Фахові компетентності визначені стандартом вищої освіти спеціальності та визначені університетом:

ФК01. Здатність застосовувати знання зі сфери соціальних комунікацій у своїй професійній діяльності.

ФК02. Здатність формувати інформаційний контент.

ФК03. Здатність створювати медіапродукт.

ФК04. Здатність організовувати й контролювати командну професійну діяльність.

ФК05. Здатність ефективно просувати створений медійний продукт.

ФК06. Здатність до провадження безпечної медіадіяльності.

Програмні результати навчання визначені стандартом вищої освіти спеціальності та визначені університетом:

ПР01. Пояснювати свої виробничі дії та операції на основі отриманих знань.

ПР02. Застосовувати знання зі сфери предметної спеціалізації для створення інформаційного продукту чи для проведення інформаційної акції.

ПР03. Оцінювати свій чи чужий інформаційний продукт, інформаційну акцію, що організована й проведена самостійно або разом з колегами.

ПР04. Виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел.

ПР05. Використовувати сучасні інформаційні й комунікаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних завдань.

ПР06. Планувати свою діяльність та діяльність колективу з урахуванням цілей, обмежень та передбачуваних ризиків.

ПР07. Координувати виконання особистого завдання із завданнями колег.

ПР08. Виокремлювати у виробничих ситуаціях факти, події, відомості, процеси, про які бракує знань, і розкривати способи та джерела здобування тих знань.

ПР09. Оцінювати діяльність колег як носіїв прав і обов'язків членів суспільства, представників громадянського суспільства.

ПР10. Оцінювати діяльність колег з точки зору зберігання та примноження суспільних і культурних цінностей і досягнень.

ПР11. Вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, українською мовою.

ПР12. Вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, іноземною мовою.

ПР13. Передбачати реакцію аудиторії на інформаційний продукт чи на інформаційні акції, зважаючи на положення й методи соціально-комунікативних наук.

ПР14. Генерувати інформаційний контент за заданою темою з використанням доступних, а також обов'язкових джерел інформації.

ПР15. Створювати грамотний медіапродукт на задану тему, визначеного жанру, з урахуванням каналу поширення чи платформи оприлюднення.

ПР16. Планувати свою роботу та роботу колег, спрямовану як на генерування інформаційного контенту, так і створення медіапродукту, а також його промоцію.

ПР17. Розміщувати оперативну інформацію про свій медіапродукт на доступних інтернет-платформах.

ПР18. Використовувати необхідні знання й технології для виходу з кризових комунікативних ситуацій на засадах толерантності, діалогу й співробітництва.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Конфлікт. Медіа. Риторика

Тема 1. Медіа в конфлікті: між репрезентацією та відповідальністю

Суспільство, розрізнення, нерівність, влада, конфлікт. Поняття про конфлікт та концепції причин конфліктів. Сучасний збройний конфлікт: характерні особливості. Медіа в суспільстві. Медіа в символічному просторі. Медіа та публічний простір. Медіа та конфлікти в суспільстві: трансмісія, репрезентація, конструювання.

Тема 2. Риторика конфлікту: мовні засоби ескалації та вирішення

Медіа в конфлікті. Етапи конфлікту. Засоби реагування в конфлікті. Прояви конфлікту в мовленні. Конфліктогенна риторика: форми й прояви. Стратегії реалізації та регулювання риторикою конфлікту: правовий, міжнародний, соціологічний аспекти.

Розділ 2. Мова ворожнечі в медіа: моніторинг та регулювання

Тема 3. Мова ворожнечі: сутність та прояви в медіатекстах.

Поняття мови ворожнечі: правовий підхід, підхід соціальних наук, соціокультурне розуміння. Мова ворожнечі й поширення ворожих стосунків в суспільстві. Мова ворожнечі та перспективи соціальних конфліктів. Ідентифікація, конструювання й деконструювання ворожнечі в медіатекстах. Культурні механізми влади – номінація, легітимація й натуралізація – в динаміці конфлікту в медіа.

Тема 4. Моніторинг мови ворожнечі та різних форм дискримінації в медіа

Між конкуренцією та правами: сфери актуалізації моніторингу мови ворожнечі в медіа. Особливості застосування моніторингу мови ворожнечі в контексті політичних, міжнародних та інших видів соціальних конфліктів. Стратегії та практика моніторингу мови ворожнечі в медіа в Україні.

Визначення стратегії репрезентації соціальних розрізень. Соціальні наслідки та перспективи реалізації стратегій репрезентації соціальних розрізень в медіа. Принципи професійної роботи з медіатекстами в перспективі недискримінації та практика їх застосування.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	ла б.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Конфлікт. Медіа. Риторика												
Лекція 1. <i>Медіа в конфлікті: між репрезентацією та відповідальністю</i>	30	3	6			21	29	1	1			27
Лекція 2. <i>Риторика конфлікту: мовні засоби ескалації та вирішення</i>	30	3	6			21	31	1	2			28
Тема 2. Мова ворожнечі в медіа: моніторинг та регулювання												
Лекція 3. <i>Мова ворожнечі: сутність та прояви в медіатекстах</i>	30	3	6			21	31	1	2			28
Лекція 4. <i>Моніторинг мови ворожнечі та різних форм дискримінації в медіа</i>	30	3	6			21	29	1	1			27
Усього годин	120	12	24			84	120	4	6			110

4. Теми семінарських занять

№	Назва теми	Денн форма	Заочна форма
з/п	Тема 1. <i>Медіа в конфлікті: між репрезентацією та відповідальністю</i>	6	1
2	Тема 2. <i>Риторика конфлікту: мовні засоби ескалації та вирішення</i>	6	2
3	Тема 3. <i>Мова ворожнечі: сутність та прояви в медіатекстах</i>	6	2
4	Тема 4. <i>Моніторинг мови ворожнечі та різних форм дискримінації в медіа</i>	6	1
	Разом:	24	6

5. Завдання для самостійної роботи

№	Назва теми	Денна форма	Заочна форма
1	Виконання завдань з аналізу літератури та відповіді на дискусійні питання	18	25
2	Підготовка за матеріалами додаткової літератури доповіді, яка виголошується на семінарському занятті	10	12
3	Виконання практичних завдань	30	40
4	Підготовка до контрольної роботи	10	15
6	Підготовка до екзамену	16	15
	Разом	84	110

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено

7. Методи навчання

Лекції, пояснення, бесіди, дискусії, діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання, групові консультації; коментарі під час заняття від викладача, робота з навчальною та науковою літературою.

8. Методи контролю

Поточний контроль та моніторинг успішності

Лекційні заняття проводяться у формі інтерактивних лекцій та містять розгляд основних понять та концепцій курсу та їх зв'язків, обговорення студентами пропонованих викладачкою дискусійних питань.

Семінарські заняття мають різний зміст навчальної діяльності студентів: презентація завдань щодо аналізу літератури за темою, виступ у дискусії, усна доповідь, практичного

завдання.

Виступ у дискусії на семінарі – це усний виступ з одного з питань відповідного заняття. Виступ в дискусії з обов'язкової літератури має продемонструвати знання матеріалів лекції та обов'язкової літератури та вашу точку зору з дискусійного питання й аргументацію щодо неї. Максимальна кількість балів за виступ – 4 бали. **Критерії оцінювання** виступу в дискусії з обов'язкової літератури: знання матеріалу теми (поняття, концепції, приклади), грамотність, самостійність, аргументованість.

Усна доповідь готується самостійно на основі прочитання джерела зі списку додаткової літератури. Тема доповіді обирається самостійно відповідно обраному джерелу. Доповідь має розширювати певні питання лекції за допомогою ідей та положень конкретного джерела. Очікується, що доповідь буде відповідати на питання: що автор/авторка джерела додає до нашого бачення певного питання, які переваги ми отримуємо завдяки цьому? Максимальна оцінка за доповідь – 4 бали. Максимальна кількість виступів з доповіддю, що можуть бути оцінені протягом семестру – 2. Тривалість доповіді – 10 хвилин, вона має виголошуватися авторкою/автором своїми словами, а не читатися з паперу, та може супроводжуватися візуальними або відеоматеріалами. **Критерії оцінювання** усної доповіді: відповідність завданню, знання матеріалу джерела, самостійність, аргументованість, оригінальність.

Поточні завдання мають на меті формування та закріплення навичок використання теоретичного матеріалу курсу в аналізі медіа повідомлень та створенні власних текстів медіа повідомлень. Тексти завдань дивіться у відповідному розділі даної Робочої програми. Максимальна оцінка поточного завдання – 5 балів. **Критерії оцінювання** практичного завдання: відповідність завданню, знання матеріалу теми, самостійність, аргументованість, оригінальність.

Практичне завдання – творча робота, підсумок самостійного дослідження з проблематики дисципліни. Необхідно обрати певну соціальну групу (чи категорію людей), знайти 7-10 медіаповідомлень, де згадується ця група, та:

- 1) виокремити та схарактеризувати практики номінації цієї групи з ознаками мови інтолерантності, ворожнечі чи мовної дискримінації;
- 2) запропонувати власний варіант побудови тексту, що уникає інтолерантності, ворожнечі чи/та дискримінації;
- 3) схарактеризувати також контекст (політичний, соціальний, культурний) використання мови інтолерантності, ворожнечі щодо обраної групи та роль обраного видання щодо його відтворення.

Текст роботи має складатися з короткого вступу з описом актуальності та мети роботи, основної частини, висновків з результатами роботи та списку використаних джерел, на які є посилання в тексті. Обсяг роботи – до 3000-3500 слів (Times New Roman 12 пт, 1.0 інт.) Текст роботи (у вигляді документу MS WORD, файл з ім'ям: Прізвище_Тема_№ групи_.docx) необхідно надіслати до гугл класу не пізніше 10.03.2024. На початку письмової роботи (титул) обов'язково має бути вказаним ім'я та прізвище авторки/автора, електронна адреса, тема.

Критерії оцінювання: 1. Текст роботи. Максимальна кількість балів – 20. Критерії оцінювання: відповідність завданню – 4 б.; адекватне використання концептів та положень програми дисципліни – 4 б.; логічність, структурованість викладу, грамотність, оформлення – 3 б.; самостійність та оригінальність – 4 б.; грамотне використання посилань на джерела, новітня література та статистика – 5 б. 2. Презентація роботи (відбувається усно на семінарському занятті). Максимальна кількість балів – 10. Критерії оцінювання: грамотність та адекватність використання понятійного апарату теми (категоріальна культура) – 4 бали; логічність та структурованість викладу – 2 бали; аргументованість, оригінальність, повнота відповіді на запитання – 4 бали.

Контрольна робота

Контрольна робота складається з тестових питань за матеріалами тем курсу (питання з варіантами відповіді). Максимальна оцінка – 20 балів.

Залік

Залік виконується письмово та складається з відповіді на практичне завдання з аналізу та інтерпретації медіа повідомлення.

Екзаменаційне практичне завдання: Познайомтеся з медіа повідомленням (текст статті з конвергентного медіа додається). Схарактеризуйте конфлікт, про який йдеться в повідомленні, використовуючи відомі вам теорії щодо соціальних конфліктів та їх репрезентації в медіа. Хто є сторонами конфлікту? Які номінації сторін конфлікту використовуються в тексті повідомлення. Чи відповідають ці номінації інтересам сторін конфлікту? Чи є наявними в повідомленні елементи мови ворожнечі: покажіть, схарактеризуйте, аргументуйте. Чи дотримуються автори повідомлення вимогу недопущення дискримінації сторін конфлікту: покажіть, схарактеризуйте, аргументуйте. Запропонуйте власний варіант тексту повідомлення з дотриманням цінностей запобігання дискримінації та мови ворожнечі (обсяг власного тексту – не більше 30 відсотків обсягів роботи).

Обсяг екзаменаційної роботи – 2 сторінки, 12 пт. 1,5 інт.

Тексти що підлягають аналізу, повідомляються безпосередньо на заліку. **Критерії оцінювання:** відповідність завданню – 10 балів, адекватність використання понять та ідей теми – 10 балів, аргументованість – 10 балів, самостійність – 10 балів.

Кількість балів за роботу протягом семестру не має перевищувати 60. Бали, що перевищують 60, не враховуються.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом		
20	20	20	60	40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

10. Рекомендована література

1. Сорока Ю. Соціологія культури : навчально-методичний посібник. Харків : ХНУ імені В. Н.Каразіна, 2015. 136 с.
2. Сорока Ю. Номінації колективних ідентичностей в блогосфері актуальних подій. *Мінливості культури: соціологічні проєкції*. За ред. Н. Костенко. Київ : Інститут соціології НАН України, 2015. С. 371–419.
3. Гордієнко Т. ЗМІ про переселенців: стигматизації поменшало, але й уваги теж. *Media Sapiens*. 2016. URL: <https://ms.detector.media/profstandarti/post/17995/2016-12-10-zmi-pro-pereselentsiv-stigmatizatsii-pomenshalo-ale-i-uvagi-tezh/>
4. Кристева Ю. За яким правом ви чужинець? // Кристева Ю. Самі собі чужі; пер. з фр. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. С. 123–135.
5. Ліхачов В. По обидва боки фронту. *Критика: Рецензії. Есеї. Огляди*, 2016. № 5/6 С. 31–36.
6. Ледерак Дж. П. Розбудова миру. Стале примирення в розділених суспільствах. Пер. з англ. Київ : Дух і літера, 2019. 256 с.
7. Мартиненко О. А. Свобода слова в умовах інформаційної війни та збройного конфлікту. Спільне дослідження Української Гельсінської спілки з прав людини та ГО “Детектор медіа”. 2017. URL: https://helsinki.org.ua/wp_content/uploads/2018/01/Web_Svoboda_Slova_A5_Ukr3.pdf.
8. Нагорняк Т. Соціально-політичні чинники і наслідки міграційних процесів в Україні 2014–2016 рр. *Політичне життя*. 2016. № 3. С. 32–45.
9. Плохотнюк Н. Мова ворожнечі: створення підґрунтя для злочину, або таки вираження власної думки? *Network of Human Rights Movement*. 2014. URL:

http://en.hr_activists.net/blog/mova_vorozhnech_stvorenniya_p_d_runtya_dlya_zlochynu_abo_taki_virazhennya_vlasno_dumki.

10. Почепцов Г. Сучасні інформаційні війни. Київ : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2016.
11. Прибиткова Н. О. Характеристика культурно-психологічних факторів поширення расизму та ксенофобії. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*, 2017. № 3 (78). С. 80–88.
12. Про що мовчать переселенці у Львові? *Твоє місто*. 2015. URL: http://tvoemisto.tv/news/pro_shcho_movchat_pereselentsi_u_lvovi_73989.html.
13. Сорока Ю. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 332 с.
14. Сорока Ю. Інший як об’єкт соціального сприйняття: соціокультурна номенклатура Іншого // Сорока Ю. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. С. 170–223.
15. Сорока Ю. Студентські уявлення щодо відчуття ворожості в сучасній Україні // Українське студентство у пошуках ідентичності : монографія / за ред. В. Л. Арбеніної, Л. Г. Сокурнянської. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. С. 375–386.
16. Черних О. Мова ворожечі. Мова ненависті // Н. А. Сейко, Н. П. Павлик (Ред.) *Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект*. Житомир: Волинь. 2014. С. 178–182.
17. Шелюх О. “Екологія мови” в контексті проблеми формування особистості // Збірник статей V Всеукраїнської наукової конференції “Гуманітарні аспекти формування особистості”, Львів, 28 квітня 2011 р. Львів: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. 2011. С. 311–317.
18. Chen E. M. Preface to Jens B. Koeperke’s “The University of California Hate Speech Policy: A Good Heart in Ill Fitting Garb”. *Hastings Communications and Entertainment Law Journal*. 1989–1990. № 12. С. 593–599.
19. Downs A. D. Skokie Revisited: Hate Group Speech and the First Amendment. *Notre Dame Law Review*, 1985. № 60 (4). С. 629–685.
20. European Court of Human Rights. Factsheet — Hate Speech. 2018. Retrieved from http://www.echr.coe.int/Documents/FS_Hate_speech_ENG.pdf.
21. Hern A. Facebook, YouTube, Twitter and Microsoft Sign EU Hate Speech Code. *The Guardian*. 2016. Retrieved from https://www.theguardian.com/technology/2016/may/31/facebook_youtube_twitter_microsoft_eu_hate_speech_code.
22. Lange Ya (Ed.) *Living Together: A Handbook on Council of Europe Standards on Media’s Contribution to Social Cohesion, Intercultural Dialogue, Understanding, Tolerance and Democratic Participation*. Strasbourg: The Council of Europe, Directorate General of Human Rights and Legal Affairs. 2009.
23. Massaro T. M. Equality and Freedom of Expression: The Hate Speech Dilemma, *William & Mary Law Review*. 1991. № 32. P. 211–265.
24. Smolla R. A. Introduction: Exercises in the Regulation of Hate Speech. *William & Mary Law Review*. 1991. № 32. P. 207–210.
25. Smolla R. A. *Free Speech in an Open Society*. New York: Alfred A. Knopf, 1992.
26. Soroka Iu. Denaturalisation of Collective Identities Within Pro Euromaidan Discourse (on Field of Facebook Representation). *Wladza s dzeni*. 2016. № 8. P. 43–56.
27. Walker S. *Hate Speech. The History of American Controversy*. Lincoln: University of Nebraska Press, 1994.
28. Weber A. *Manual on Hate Speech*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2009.
29. Годунок З. В. "МОВА ВОРОЖНЕЧІ В ОНЛАЙН-КОМЕНТАРЯХ." Людина в українському суспільстві в системі цінностей прав людини: сучасний вимір медіадіяльності: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р.). Київ:

- Інститут журналістики, 2021. 342 с.
30. Денисюк Вікторія. "Мова ворожнечі в українських політичних ток-шоу." *ОСВІТА І НАУКА* . 2021 №1.
 31. Лептуга О. К. «МОВА ВОРОЖНЕЧІ» В УКРАЇНОМОВНОМУ МЕДІАПРОСТОРИ. 2019.
 32. Андрійко В. І. *Правий екстремізм і толерантність: з досвіду України та Німеччини*. Фонд імені Фрідріха Еберта, Регіональне представництво в Україні та Білорусі. Київ : Заповіт, 2008.
 33. Дібрівна Е. "Мова ворожнечі" як тавро і цензура. Європейський контекст. *Українська правда*. 2017. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2017/09/22/7155975>.
 34. Закірова С. Переселенці у нових громадах: повернутися додому не можна залишитися. 2016. URL: http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2102:pereselentsi_u_novikh_gromadakh&catid=8&Itemid=350.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

<https://journals.sagepub.com/home/nms> – Журнал New media & society
<http://cw.routledge.com/textbooks/9780415431613/> – Інтерактивний підручник New Media: A Critical Introduction
<https://internews.ua/opportunity> - ГО Інтерньюз Україна
<https://www.aup.com.ua/> - Академія української преси
<https://detector.media/category/monitoring/> - Моніторинги Детектор медіа
<https://irrp.org.ua/> - Інститут розвитку регіональної преси
<http://www.cje.org.ua/ua> - Комісія з журналістської етики
<https://www.stopfake.org/uk/golovna/>
<https://www.oporaua.org/>
<https://povaha.org.ua/>
<https://www.ndi.org/>